Dsida Jenő

KILENC KÖLTEMÉNY

Psalmus Hungaricus

(Angyalok citeráján, 1938)

I.

Vagy félezernyi dalt megírtam
s e szót: magyar,
még le nem írtam.
Csábított minden idegen bozót,
minden szerelmet bujtató liget.
Ó, mily hályog borult szememre,
hogy meg nem láttalak,
te elhagyott, te bús, kopár sziget,
magyar sziget a népek Óceánján!

Mily ólom ömlött álmodó fülembe,
hogy nem hatolt belé
a vad hullámverés morzsoló harsogása,
a morzsolódó kis sziget keserű mormogása.
Jaj, mindenből csak vád fakad:
miért kímélted az erőt,
miért kímélted válladat,
miért nem vertél sziklatöltést,
erős, nagy védőgátakat?
Elhagytam koldus, tékozló apámat
s aranyat ástam, én gonosz fiú!
Mily szent vagy te, koldusság
s te sárarany, te szépség, mily hiú!
Koldusapám visszafogadsz-e,
bedőlt viskódban helyet adsz-e,
ha most lábadhoz borulok
s eléd öntöm minden dalom
s férges rongyaid csókkal illetem
s üszkös sebeid tisztára nyalom?
Nagy, éjsötét átkot mondok magamra,
verset, mely nem zenél,
csak felhörög,
eget-nyitó, poklot-nyitó
átkot, hogy zúgjon, mint a szél,
bőgjön, mint megtépett-szakállú vén zsidó
zsoltáros jajgatása
Babylon vizeinél:

Epévé változzék a víz, mit lenyelek,
ha téged elfelejtelek!
Nyelvemen izzó vasszeget
üssenek át,
mikor nem téged emleget!
Húnyjon ki két szemem világa,
mikor nem rád tekint,
népem, te szent, te kárhozott, te drága!

II.

Ó, én tudom, hogy mi a nagyszerű,
a minden embert megsimogató
tág mozdulat,

az élet s halál titkát kutató,
bölcsen nemes, szép, görög hangulat.
A hűssel bíztató, közös és tiszta tó,
a szabadság, mely minden tengerekben
sikongva úszik, ujjong és mulat!
Kezem gyümölcsöt
minden fáról szedett.
Nyolc nemzet nyelvén szóltam életemben
és minden fajták lelke fürdetett.
S most mégis, mégis áruló vagyok,
a minden-eszme sajgó árulója,
most mégis bősz barlanglakó vagyok,
vonító vad, ki vackát félti, ója,
vadállat, tíz köröm
és csattogó agyar
s ki eddig mondtam: ember! –,
most azt mondom: magyar!
És háromszor kiáltom
és holtomig kiáltom:
magyar, magyar, magyar!
A nagy gyümölcsös fájáról szakadt
almából minden nép fia ehet,
de nékem nem szabad,
de nékem nem lehet.
Dalolhat bárki édes szavakat
és búghat lágyan, mint a lehelet
s bízvást nyugodhatik, hol várja pad,
s ha kedve támad, bárhová mehet,
de nékem nem szabad,
de nékem nem lehet.
Bűn a mosolygó pillanat, mit lelkem elhenyél,
szívszakadásig így kell énekelnem
Babylon vizeinél:

Epévé változzék a víz, mit lenyelek,
ha téged elfelejtelek!
Nyelvemen izzó vasszeget
üssenek át,
mikor nem téged emleget!
Húnyjon ki két szemem világa,
mikor nem rád tekint,
népem, te szent, te kárhozott, te drága!

III.

Firenze képei, holland virágok,
zöld tengerek halk, álmos loccsanása,
ájultató gyönyörüségek,
Páris tüze, Velence csillogása,
még lelkemet is lehúnyom,
bezárom, hogy ne lássa.
Ha atomokra bomlik is,
miattuk minden sejtem,
ha arcom kékre torzul is,
mind, mind, mind elfelejtem!
Hajam csapzottra borzolom,
mint gubancos csepűt és szürke kócot
és gőggel viselem
fajtám egyenruháját:
a foltozott darócot.
Mert annak fia vagyok én,
ki a küszöbre téve,
a külső sötétségre vettetett,
kit vernek ezer éve,
kit nem fogad magába soha a béke réve!
Bolyongásom pusztáin,
a végtelen nagy éjen
csak az ő szive fénylik,
ő a rögeszmém, végső szenvedélyem,
ráfonódom, rajta kuszom
fölfelé, mint szőlőkarón a kacs.
Mogorva lettem,
kemény, sötét és szótlan és makacs.
Vér csurgott rám és nem tudom lemosni.
Jajt hallottam és nem tudom feledni.
A holtakat nem tudom eltemetni.
Egy eszelős dal lett az utitársam,
rekedt dal, nem zenél,
csak hörög, mint a szél,
zúg, mint vihartól ráncigált fák
Babylon vizeinél:
Epévé változzék a víz, mit lenyelek,
ha téged elfelejtelek!
Nyelvemen izzó vasszeget

üssenek át,
mikor nem téged emleget!
Húnyjon ki két szemem világa,
mikor nem rád tekint,
népem, te szent, te kárhozott, te drága!

IV.

Mit nékem most a Dante terzinái
s hogy Goethe lelke mit hogyan fogant,
mikor tetszhalott véreimre
hull már a föld és dübörög a hant,
mikor a bús kor harsonája
falakat dönt és lelket ingat,
mikor felejtett, ősi szóra
kell megtanítni fiainkat,
mikor rémít a falvak csendje
s elönt a semmi árja minket
és szülni kell és nemzeni
s magunk képére kalapálni
vánnyadt gyermekeinket!
Mit bánom én a történelmet
s hogy egykoron mi volt!
Lehetsz-e bölcs, lehetsz-e költő,
mikor anyád sikolt?!
Európa, én nagy mesterem,
lámcsak mivé lett fogadott fiad!
Mily korcsbeszédű, hitvány,
elvetemült és tagadó tanítvány.
Addig paskolta áztatott kötél,
míg megszökött és elriadt.
Fáj a földnek és fáj a napnak
s a mindenségnek fáj dalom,
de aki nem volt még magyar,
nem tudja, mi a fájdalom!
Vallom, hogy minden fegyver jogtalan,
a szelíd Isten könnyezett s úgy tanította ezt,
ám annak a kezében, kit fegyver szorongat,
a fegyver megdicsőül és ragyogni kezd.
Ezért nem is hányódom már magamban,
vallom, hogy igazam nincs

és mégis igazam van
és mától fogva énnekem
örökre ez az énekem:
Epévé változzék a víz, mit lenyelek,
ha téged elfelejtelek!
Nyelvemen izzó vasszeget
üssenek át,
mikor nem téged emleget!
Húnyjon ki két szemem világa,
mikor nem rád tekint,
népem, te szent, te kárhozott, te drága!

V.

Idegen-vérű és beszédű
kenyeres jópajtásaim,
kikkel együtt bolyongtam az emberiség ligetét,
kiket szerettem,
s kik szerettétek lágy szivem
nyitott és éneklő sebét,
nekem is fáj, higyjétek el,
hogy zord a szóm és homlokom setét.
Nekem is fáj, hogy búcsuzom,
mert immár más utakra kell mennem,
de így zeng most a trónjavesztett
magyar Isten parancsa bennem
s én nem tagadhatom meg Őt,
mikor beteg és reszkető és nincs többé hatalma,
mikor palástja cafatos és fekvőhelye szalma.
Nincs más testvérem, csak magyar.
Ha virrasztok, miatta állok poszton,
csak tőle kérek kenyeret
s csak ő, kivel a kenyeret megosztom.
Sok tévelygés és sok kanyar
után jutottam el ide:
ha bűnös is, magyar
s ha tolvaj is, magyar
s ha gyilkos is, magyar,
itt nincsen alku, nincsen semmi „de".
Gyűlöletes, ki ünneplő ruháját
s virágos lelkét fitogtatva henceg, –

mi elesettek, páriák vagyunk,
testvérek a nyomorban és a bűnben,
sápadtak, torzak, bélyeges fegyencek.
Zúgjon fel hát a magyar zsoltár,
dúljon a boldog, éji álomokon,
seperjen át a fekete,
tarajos és hideg hullámokon
vérkönnyet csepegő fáklyák fényeinél,
Babylon vizeinél:

Epévé változzék a víz, mit lenyelek,
ha téged elfelejtelek!
Nyelvemen izzó vasszeget
üssenek át,
mikor nem téged emleget!
Húnyjon ki két szemem világa,
mikor nem rád tekint,
népem, te szent, te kárhozott, te drága!

VI.

Száraz nyelvem kisebzett,
égő fejem zavart.
Elindulok, mint egykor Csoma Sándor,
hogy felkutassak minden magyart.
Székelyek, ott a bércek szikla-mellén,
üljetek mellém!
Magyarok ott a Tisza partján,
magyarok ott a Duna partján,
magyarok ott a tót hegyek közt
s a bácskai szőlőhegyek közt,
üljetek mellém.
Magyarok Afrikában, Ázsiában,
Párisban, vagy Amerikában,
üljetek mellém!
Ti eztán születők s ti porlócsontu ősök,
ti réghalott regősök, ti vértanuk, ti hősök,
üljetek mellém!
Ülj ide, gyűlj ide, népem
s hallgasd, amint énekelek,
amint a hárfa húrjait,
feszült idegem húrjait

jajgatva tépem,
ó, népem, árva népem! –
– dalolj velem,
mint akit füstös lángokra szítottak
vérszínű, ósetét, nehéz, fanyar borok,
dalolj velem hörögve
és zúgva és dörögve,
tízmillió, százmillió torok!
Énekelj, hogy világgá hömpölyögjön
zsoltárod, mint a poklok tikkadt, kénköves szele
s Európa fogja be fülét
s nyögjön a borzalomtól
és őrüljön bele! –:
Mérges kígyó legyen eledelünk,
ha téged elfeledünk,
ó, Jeruzsálem!
Nyelvünkön izzó vasszeget
verjenek át,
mikor nem téged emleget,
ó, Jeruzsálem!
Rothadjon el lábunk-kezünk,
mikoron hozzád hűtlenek leszünk,
ó, Jeruzsálem, Jeruzsálem!

Kerülöm a nevedet (Erdély)

(Rettenetes virágének, 1928–1938)

Azt mondják, kerülöm a nevedet,
nem beszélek rólad, nem dicsérlek,
mert a Gonosz csókolta meg a számat.
Pedig a gyantaszagú fenyvesekben
mindig levett kalappal járok,
sebes, mély vizeid bennem zúgnak.
Ma órákon át gyermekes örömmel
néztem, hogyan halásznak a vén
parasztok a zajló Maroson
s mikor a szabályos, négyszögű lékből
halat rántott ki valamelyik,
úgy-e hogy neked köszöntem meg?
És mégis kerülöm a nevedet,

melyet káromkodó kocsisok és
esküdöző kalmárok szájából hallok,
melyben önhitt szónokok dagasztják
naggyá magukat s pletykaszájú
vénasszonyok lubickolnak bóbiskolva,
mely úgy elkopott ércnyelvünkön és
szánkon, mint egy ócska köszörűkő
és már-már semmit sem jelent.
Inkább megkerüllek valahogy: azt
mondom, hogy valaki vagy,
magok csiráztatója, emberek álma,
kicsi őzikék együgyüsége,
szálerdők erős magosba-húzója,
apró madarak énekeltetője.
Vagy csak gondolok rád s elhatározom:
ma minden mosolyom téged jelent, –
vagy csak kívánlak és elhatározom:
ma minden kézfogásban a te kezedre
ismerek. Vagy csak érezlek
behúnyt szemmel, átlehelni a lelkemen,
mint a legtitkosabb, legédesebb
hangulatot, mely egyedül köt
a földhöz, drága nyomorúságaimhoz.
Mint a napot, mely bőrömre süt
s melyet némasággal síratok meg,
mikor lehull a hegyek mögé.

1930

Egyszerű vers a kegyelemről

(Rettenetes virágének, 1928–1938)

Csodákat próbáltam:
arannyal, ezüsttel
hivtam a népeket,
jöjjenek énhozzám!
Hiába, hiába,
az arany nem kellett,
az ezüst nem kellett,
nem jöttek énhozzám.
Elmondtam naponta

tíz hegyibeszédet,
gyönyörü szavakat,
igéző szavakat,
hiába, hiába:
egy fül sem fülelte,
egy szív sem szívelte
a hegyibeszédet.
Tüzet is akartam
rakni az erdőben:
nyulacska ne fázzék,
őzike ne fázzék, –
hiába, hiába!
Gyujtófám kilobbant
és a tűz nem akart
gyúlni az erdőben.
…S egyszer csak maguktól
gyűlnek az emberek,
együgyű szavamtól
sírásra fakadnak,
ránéznem alig kell
s a tűz is felszökken, –
az Ur áll mögöttem.

1934

Templomablak

(Angyalok citeráján, 1938)

Szent-Iványi Sándornak

Kik csak az uccán
járnak-kelnek
szépséget rajta
nem igen lelnek,
kiváncsi szemmel
rá nem tapadnak:
csak egy karika,
szürke karika,
ólomkarika,
vén templomablak.

Rácsa rozsdás,
kerete málló,
emitt moh lepi,
amott pókháló, –
sütheti napfény,
sötét örökre,
mint világtalan,
bús világtalan,
agg világtalan
húnyt szeme-gödre.
De ki belép
a tág, iromba,
boltozatos,
hűvös templomba
s belülről pillant
ablakára,
megdöbbenten áll,
megkövülten áll,
elbűvölten áll: –
Nézz a csodára! –
Színek zengése!
Fények zúgása!
Mártir mosolya!
Szűz vallomása!
Kék, ami békül,
piros, mi lázad!
Magasba ragad,
a mennybe ragad
lángtünemény
és tűzkáprázat!
Ó, titkok titka:
a földön ittlent
belülről nézzen
mindenki mindent,
szemet és szívet
és harcot és békét! –
Áldja meg az Úr,
áldja meg az Úr
a belülről látók
fényességét!

Te harangozol

(Rettenetes virágének, 1928–1938)

Hunyd be a szemedet a dombtetőn.
Megindulsz lassan az űrben, a kék
levegőben, az őszi lombok hervadt
szagában. Előbb csöndes úszással,
lengéssel jobbra-balra, aztán szédületes
gyorsasággal, káprázatos ívben
messzire lendülsz, titokzatos szálak
tartanak, azokon himbálózol
édesen, fájón, rettenetesen.
És delet kongat a falu harangja,
és minden kondulással egyre biztosabban
érzed, hogy te vagy a harang nyelve,
és az egész mindenség kék burája:
egy óriás harang. És öblös kongással,
testeddel, véreddel, egész valóddal
te harangozol az egész világnak.

1929

Valami arcot viszek

(Leselkedő magány, 1928)

Valami arcot, szentséget viszek
elrejtve mélyen.
Havas nagy úton bandukolok
szembe a lemenő nappal.
Ezt a szentséget nem ismeri
senki kívülem:
Elítélt próféták máglya-lángja
perzselte a szívembe hajdan.
Talán az otromba erdők mögött
találok egy kicsi kunyhót,
ahol a fehér fenyőasztalkából
oltárt csinálhatok.
Ott *egy* Istent imád majd velem
a kunyhó apraja, nagyja
s hiába búg az éjben
a hitetlenség farkasüvöltése.

De addig bandukolok a havas úton,
szembe a nappal –
Sötét terhek dőlnek az életemre
s ferde árnyékok hullnak a hóra.

A Naphoz

(Jövendő havak himnusza, 1923–1927)

Te, ki szomorú lényegemmel
kezdettől kezdve vagy rokon,
csókold, csókold, csókold meg tűzzel
az én csóktalan homlokom.
Látod, itt állok mindhiába,
kezem sóváran integet –
Mindenkitől csak csókot kérek
és szórom, szórom, kincsemet.
De szeretet-csók nincs szivökben
és tovább mennek hidegen,
s mire kincsem már mind a multé,
minden ember-arc idegen.
Csak Te osztod a csókot mindig,
csak Tőled van, ki lángra kap –
Te a természet ős szerelme,
ujjongó-lelkű, drága Nap.
Bíbor tüzed itt megfehérül,
mint szűzi, havas ormokon;
csak csókold, csókold, csókold tüzzel
az én csóktalan homlokom.

1924. augusztus hó 20-án

A Semmi álma

(Jövendő havak himnusza, 1923–1927)

Elszenderült a Semmi
És azt álmodta, hogy Valami lett,
S az a Valami – én vagyok!
És azt álmodta, hogy a messzeségben
Előttem egy szent Cél ragyog,
Egy ismeretlen Cél,

Amely felé megyek, megyek…
És jönnek szembe utasok
És kérdeznek: honnan jössz?
És felelek rá: nem tudom!
És kérdeznek: hová mégy?
És felelek rá: nem tudom!
Lopódzva jő az Alkony, –
Lilába olvadnak a zöld mezők
És szürkébe a kék hegyek,
És én fáradtan, csüggedt fővel
Megyek, megyek!… –

- - - - - - - - - - - - - - - - - -

Milyen furcsákat álmodik a Semmi!

1924. június 1-jén

Sírfelirat

(Rettenetes virágének, 1928–1938)

Megtettem mindent, amit megtehettem,
kinek tartoztam, mindent megfizettem.
Elengedem mindenki tartozását,
felejtsd el arcom romló földi mását.

1935. július 9.

Gy. Szabó Béla: Égbe szálló lelkek